

ОСНОВНІ ШЛЯХИ ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ

У статті визначено основні шляхи виховання у підростаючого покоління ціннісного ставлення до праці. Підкреслено провідну роль сім'ї щодо формування ціннісних орієнтацій. Схарактеризовано роль закладів освіти у процесі виховання ціннісного ставлення до праці.

Ключові слова: виховання, праця, ціннісне ставлення, сім'я, заклади освіти.

Головною метою виховання є всебічний гармонійний розвиток особистості, який не можна уявити без трудового виховання. Адже тільки в процесі праці дитина розвивається духовно і фізично. І сьогодні, в час складних випробувань для нашого народу, проблема виховання ціннісного ставлення до праці у підростаючого покоління залишається однією з найактуальніших. Саме завдяки усвідомленню значущості та цінності праці дитина поступово стає особистістю, людиною.

Дослідження щодо обґрунтування змісту понять “цінності” і “ціннісні орієнтації” відображені у працях видатних вчених В. Кременя, І. Беха, О. Сухомлинської. Значну увагу формуванню ціннісного ставлення до праці приділяють вітчизняні вчені В. Бурдун, А. Даніелян, В. Кішкурно.

Мета статті – визначити шляхи виховання ціннісного ставлення до праці у дітей.

Ціннісне ставлення до праці є важливою складовою змісту виховання особистості. Воно передбачає усвідомлення дітьми та учнівською молоддю соціальної значущості праці, розвинену потребу в трудовій активності, ініціативність, схильність до підприємництва; розуміння економічних законів і проблем суспільства та засобів їх розв'язання, готовність до творчої діяльності [2]. Праця посідає чільне місце у навчально-виховному процесі, що дуже важливо для молодого покоління.

Процес виховання ціннісного ставлення до праці є тривалим, по суті, він охоплює все життя людини. Проте його основи закладаються ще в дитинстві. Працьовитість є моральною категорією і належить до

загальнолюдських морально-духовних цінностей, тому так важливо в ранньому дитинстві сформувати психологічні засади працелюбства людини.

Згідно з основними виховними орієнтирами, першим і найважливішим чинником виховання виступає сім'я – та найменша клітина у житті суспільства, його фундамент, що через власну культуру, мову, цінності виявляє значний вплив на виховання підростаючого покоління. Саме в родині закладаються основи моральності людини, формуються норми її поведінки, цінності, розкриваються внутрішній світ та індивідуальні якості. Сім'я сприяє не тільки формуванню, але й самоствердженню особистості, стимулює її соціальну, творчу активність, розкриває її індивідуальність [2].

Бажання деяких батьків вилучити дітей дошкільного віку зі сфери праці взагалі, з надією, що вони прилучаться до трудових процесів пізніше, після закінчення школи, помилкове і негативно впливає на розвиток дитини. Воно призводить до затримки загального розвитку організму. Варто наголосити: якщо батьки хочуть, щоб їхні діти вирости справжніми людьми, вони повинні забути про легке безтурботне дитинство для них. Життя дітей немислиме без праці, без фізичної і духовної напруги. Праця дітей в сім'ї має бути посиленою, різноманітною, продуктивною, цікавою і систематичною.

Безперечно, вся відповідальність за виховання своїх дітей лежить на сім'ї, на батьках, а відвідування дитиною дошкільного навчального закладу не звільняє сім'ю від обов'язку виховувати, розвивати і навчати її в родинному колі. Саме виховання ціннісного ставлення до праці в сім'ї є найважливішим етапом розвитку особистості [3].

Таким чином, перебуваючи у дошкільних навчально-виховних закладах, діти, відповідно до вікових особливостей та згідно з програмою, залучаються до різних видів трудової діяльності, у них насамперед формуються вміння та навички праці з обслуговування. У дошкільних закладах дітей ознайомлюють із працею батьків, оскільки це дає можливість донести дошкільникам конкретні знання, створити уявлення про різні види

діяльності, виховати повагу до людей, праці, бажання брати участь у посильній роботі з дорослими.

Важливо, щоб у дитячих садках була створена атмосфера спільної трудової діяльності. Спочатку діти усвідомлюють необхідність праці для дорослих, які ставлять перед собою певні завдання, потім до цього мотиву додається інтерес до роботи, відчуття задоволеності нею. Звичайно, наголошував В. О. Сухомлинський, не можна чекати, що з перших кроків трудової діяльності праця буде привабливою для дитини і вона одразу полюбить її. Навпаки, дійсна любов до праці виховується завдяки розумінню дитиною творчої ролі своїх зусиль, усвідомленню суспільної значущості праці [4, с. 16].

Ще одним важливим чинником виховання ціннісного ставлення до праці є школа, яка сьогодні покликана, насамперед, стати осередком виховання, у тому числі самовизначення і самореалізації кожної особистості. У навчально-виховному процесі головний акцент має бути перенесений із засвоєння певного обсягу знань на виховання особистості з урахуванням її унікальної природи, і вже на цій основі слід формувати моральні цінності, прагнення до творчої і самотворчої активності.

Як відомо, у загальноосвітніх навчально-виховних закладах впродовж усього навчання учні задіяні у двох основних видах праці, передбачених навчальними планами та програмами, – розумовій та фізичній. Зміст такої діяльності визначено, зважаючи на вік учнів і соціально-економічні потреби. Проте фізична праця має здебільшого навчальний характер, недостатньо уваги приділяється залученню дітей до різноманітних педагогічно організованих видів суспільно корисної взаємодії з метою передання їм певного виробничого досвіду, розвитку в них творчого практичного мислення, працьовитості й свідомого ставлення до праці.

Дитина повинна навчитися переборювати труднощі, виконуючи певну роботу, а це не так легко. Щоб виховати повагу і любов до праці, необхідне довготривале вправління у трудовій діяльності, оскільки потреба в ній

виступає результатом, а не початковою стадією трудового розвитку. Тільки в процесі подолання труднощів, набуття умінь користуватися знаряддями праці дитина починає відчувати задоволення від виконаної роботи. Відповідні ж психологічні зусилля у школяра з'являються і формуються лише тоді, коли він виступає активним учасником постановки мети праці, її планування, а не тільки виконавцем.

На початковому етапі залучення дітей у трудову діяльність позитивне ставлення до праці може бути викликане почуттям задоволення, радості від виконаного завдання. Важливим джерелом емоційних переживань слугує також позитивний приклад дорослого. При цьому простежується така послідовність: спочатку дитина радіє речі, потім дорослому учаснику трудового процесу, далі власній трудовій діяльності, і, нарешті, вона радіє за себе, за те, що вміє працювати. Цінність праці учень усвідомлює тоді, коли починає сприймати її як один з аспектів своєї життєдіяльності, поєднує з певним емоційним станом. Ставлення кожної людини до праці визначають певні мотиви. Основний з них – почуття обов'язку перед суспільством. Але праця – це водночас і необхідність: людина повинна працювати заради життєвих благ.

Важливими чинниками та суб'єктами виховання дітей виступають і позашкільні навчальні заклади, які дають змогу покращувати та корегувати виховний процес. Значну роль у формуванні позитивного ставлення учнів до праці відіграє громадське визнання. Схвалення громади поліпшує настрій дитини, зумовлює в неї свідоме ставлення до необхідності працювати на загальну користь.

Варто відзначити, що не менш важливий вплив на ціннісне ставлення до праці мають заняття у професійних навчальних закладах, які забезпечують підготовку людини до активної професійної діяльності відповідно до соціально-економічних потреб держави [1].

Отже, усвідомлене ціннісне ставлення до праці відбувається, коли дитина розглядає мету майбутньої діяльності як соціально цінну, розуміє її

значення для суспільства, а також переконана в особистісній значущості майбутньої справи.

У процесі проведення дослідження зроблено висновок, що єдність вимог, систематичність і наступність, а також взаємодія сім'ї, дошкільного навчального закладу, загальноосвітнього навчального закладу, позашкільних закладів та професійних навчальних закладів в організації трудової діяльності підрастаючого покоління є найефективнішими шляхами вирішення завдань виховання ціннісного та свідомого ставлення до праці.

Література

1. Кузьмінський А. І. Педагогіка у запитаннях і відповідях : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання, 2006. – 311 с.
2. Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 № 124 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/ua/activity/education/extracurricular-activities-and-childrenrights-protection/196/6561/>. – Назва з екрана.
3. Соколовська О. С. Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у формуванні ціннісного ставлення до праці дітей старшого дошкільного віку / О. С. Соколовська // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухолинського. Сер. : Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 1.45. – С. 121-127.
4. Сухолинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. Т. 5. – К. : Педагогіка, 1985. – 567 с.

В статье определены основные пути воспитания у подрастающего поколения ценностного отношения к труду. Подчеркнута ведущая роль семьи в формировании ценностных ориентаций. Охарактеризовано значение учебных заведений в процессе воспитания ценностного отношения к труду.

Ключевые слова: воспитание, труд, ценностное отношение, семья, учебные заведения.

In the article, the basic ways of education of value attitude to labour in the younger generation are ascertained. The leading role of family in forming the value orientations is underlined. The significance of educational institutions in the education of value attitude to labour is described.

Keywords: education, labor, value attitude, family, educational institutions.